

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του
Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος - Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: "Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή - Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης"

«Στρατηγικές παρέμβασης παραγωγής γραπτού λόγου σε μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες»

«Interventions strategies in written speech in students with learning disabilities»

της

Συναδινού Αντωνίας

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τ.Ε.Φ. - Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος - Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: "Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης"

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1η Επιβλέπουσα: Κορρέ Ειρήνη – Επίκουρη Καθηγήτρια Τ.Ε.Φ – Δ.Π.Θ

2η Επιβλέπουσα: Καμπάκη -Βουγιουκλή Πηνελόπη – Καθηγήτρια Τ.Ε.Φ – Δ.Π.Θ

3ος Επιβλέπων: Κιοσσές Σπύρος Μέλος Ε.Δι.Π Τ.Ε.Φ – Δ.Π.Θ

Κομοτηνή/Αθήνα
2020

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παραγωγή γραπτού λόγου αξιολογείται ως μια σύνθετη και πολύπλοκη διαδικασία, που αντικειμενικά δυσκολεύει τους μαθητές με ή χωρίς μαθησιακές δυσκολίες. Ωστόσο, οι μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες βρίσκονται σε μειονεκτικότερη θέση λόγω των εγγενών γνωστικών και γλωσσικών ελλειμμάτων που αντιμετωπίζουν. Η παρούσα βιβλιογραφική εργασία διερευνά την διαδικασία παραγωγής γραπτού λόγου από μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες μέσω στρατηγικών παρεμβάσεων. Παρουσιάζονται βιβλιογραφικά οι γνωστικές και μεταγνωστικές παρεμβάσεις που προτείνονται ως ενίσχυση για τους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες κατά το προ-συγγραφικό, το συγγραφικό και μετα-συγγραφικό στάδιο, ώστε οι μαθητές να παράγουν γραπτά με σαφήνεια και πληρότητα καθώς και να εμπλέκονται πιο ευχάριστα σε συγγραφικές δραστηριότητες.

Λέξεις κλειδιά: Μαθησιακές Δυσκολίες, διδασκαλία γραπτού λόγου, στρατηγικές παρέμβασης, γνωστικές – μεταγνωστικές δεξιότητες.

Βιβλιογραφία

- Anastasiou, D. (2005, 01). Thoughts on the history of the field of Learning Disabilities. Contemporary Education (Σύγχρονη Εκπαίδευση). Ανάκτηση από https://www.researchgate.net/publication/256195850_Anastasiou_D_2005_Thoughts_on_the_history_of_the_field_of_Learning_Disabilities_Contemporary_Education_Synchronous_Ekpaideuse_140_155-172_in_Greek/link/02e7e52d2bbd902ae6000000/download
- Anastasiou, D., & Polychronopoulou, S. (2009). Identification and overidentification of specific learning disabilities (dyslexia) in Greece. *Learning Disabilities Quarterly*, 32(2), 55-69.
- Baker, S., Gersten, R., & Scanlon, D. (2002). Procedural facilitators and cognitive strategies: tools for unravelling the mysteries of comprehension and the writing process and for providing meaningful access to general curriculum. *Learning Disabilities Research and Practice*, 17(1).
- Bender, W. N., & Larkin, M. J. (2003). *Reading strategies for elementary students with learning disabilities*. CA: Corwin Press.
- Berninger, V. W., & al, e. (1998). Treatment of handwriting problems in beginning writers: Transfer from handwriting to composition. *Journal of Educational Psychology*.
- Bishop, D., & Snowling, M. (2004). "Developmental Dyslexia and Specific Language Impairment: Same or Different?". *Psychological Bulletin*, 130(6).
- Brady, S., & Shankweiler, D. (1991). *Phonological processes in literacy*. New Jersey: Erlbaum.
- Caplan, D. (2002). Language Disorders. Στο V. Ramachandran, *Encyclopedia of the Human Brain* (Academic Press εκδ., Τόμ. 2). Cambridge..
- Conti-Ramsden, G., & Botting, N. (2006). Specific Language Impairment. Στο K. Brown, *Encyclopedia of Language & Linguistics (Second Edition)* (σσ. 629-632). Elsevier Science.
- Conti-Ramsden, G., & Durkin, K. (2016). What Factors Influence Language Impairment? Considering Resilience as well as Risk. *Folia Phoniatrica et Logopaedica*, 67(6).
- Currie, N. K., & Cain, K. (2015, September). Children's inference generation: The role of vocabulary and working memory. *Journal of Experimental Child Psychology*, 137.
- De la Paz, S., & Graham, S. (2002). Explicitly teaching strategies, skills and knowledge: writing instruction in middle school classrooms. *Journal of Educational Psychology*, 94(4).
- Deacon, S., Cleave, P. L., Fraser, J., Ingram, E., & Perlmutter. (2013). The Representation of Roots in the Spelling of Children with Specific Language Impairment. *Journal of Learning Disabilities*, 47(1).

- Deshler, D. D., & Lenz, B. K. (1989). The strategies Instructional Approach. *International Journal of Disability, Development and Education*, 36(3).
- Deshler, D. D., & Schumaker, J. B. (1986). Learning Strategies: An Instructional Alternative for Low -Achieving Adolescents. *Exceptional Children*, 52(6).
- Durkin, K., & Conti-Ramsden, G. (2010, Ιούνιος 1). Young people with specific language impairment: A review of social and emotional functioning in adolescence. *Child Language Teaching and Therapy*, 26(2), σσ. 105–121.
- Englert, C. S. (1992). Writing instruction from a sociocultural perspective: the holistic, dialogic, and social enterprise of writing. *Journal of Learning Disabilities*, 25(3).
- Fletcher, J., Shaywitz, S., & Shankweller. (1994). "Cognitive profile of reading disability: Comparisons of discrepancy and low achievement definition". *Journal of Educational Psychology*.
- Flower, L. (1990). The role of task representation in reading -to write. *Oxford University Press*.
- Friedmann, N., & Novogrodsky, R. (2008, Ιανουάριος). *Subtypes of SLI: SySLI, PhoSLI, LeSLI, and PraSLI*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 9, 2020, από www.researchgate.net:
https://www.researchgate.net/publication/284071236_Subtypes_of_SLI_SySLI_PhoSLI_LeSLI_and_PraSLI
- Gargiulo, R. (2012). *Special education in contemporary society*. California: Sage.
- Gillepsie, A., & Graham, S. (2014, July). A Meta-Analysis of Writing Interventions for Students with Learning Disabilities. *Exceptional Children*, 80(4).
- Graham, S., & Harris, K. B. (1992). Cognitive Strategy Instruction in Written Language for Learning Disabled Students. *Educational Alternatives for Students with Learning Disabilities*.
- Graham, S., & Harris, K. R. (2005). *Writing better: Effective Strategies for teaching students with learning disabilities*. Baltimore: Brookes.
- Graham, S., Schwartz, S., & MacArthur, C. (1993). Knowledge of Writing and the composing process, attitude toward writing, and self-efficacy for students with and without learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 26(4).
- Hartman, H.-J. (2001). Developing students' metacognitive knowledge and skills. Στο *Metacognition in learning and instruction: Theory, research and practice*. Boston: Kluwer Academic.

- Hayes, J. R., & Flower, L. (1980). Identifying the organization of writing processes. Στο L. W. Gregg, & E. R. Steinberg, *Cognitive Processes in writing*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Helland, T., Helland, W., & Heimann, M. (2012). Language Profiles and Mental Health Problems in Children with Specific Language Impairment and Children with ADHD. *Journal of Attention Disorders Problems*, 18(3).
- Holmes, M., & Babauta, M. L. (2005). "Single or dual representations for reading and spelling?". *Reading and Writing: An Interdisciplinary Journal*, 18(3), σσ. 257-280.
- Hunt, N., & Marshall, K. (2005). *Exceptional children and youth*. Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Kellogg, R. (2008). Training writing skills: A cognitive development perspective. *Journal of Writing Research*, 1(1).
- Kickpatrick, L., & Klein, P. (2009). Planning text structure as a way to improve students' writing from sources in the compare-contrast-genre. *Learning and Instruction*, 9.
- Klininger, J. K., Vaughn, S., & Boardman, A. (2007). *Teaching reading comprehension to students with learning difficulties*. New York: The Guilford Press.
- Lerner, J., & Johns, B. (2009). *Learning disabilities and related mild disabilities (11th ed.)*. Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning.
- Liederman, J., Kantrowitz, L., & Flannery, K. (2005). "Male vulnerability to reading disability is not likely to be a myth: A call to a new data". *Journal of Learning Disabilities*, 38.
- Lovett, M. W. (2000). Remediating the core deficits of reading disability: A double-deficit perspective. *Journal of Learning Disabilities*, 33.
- Parisse, C., & Maillart, C. (2009). Specific language impairment as systemic developmental disorders. *Journal of Neurolinguistics*, 22(2).
- Reid, G. (2003). *Δυσλεξία*. (Ι. Παπαδάτος, Επιμ.) Αθήνα: ΠΑΡΙΣΙΑΝΟΣ.
- Ruan, Z. (2005). A metacognitive perspective on the growth of self-regulated EFL student writers. *Reading Working Papers in Linguistics*, 8.
- Rutter, M., Tizard, J., & Whitmore, K. (1970). *Education Health and Behaviour*. London: Longmans.
- Sousa, D. (2001). *How the special needs brain learns*. CA: Corwin Press.
- Sweller, J., Ayres, P., & Kalyuga, S. (2011). *Cognitive load theory*. New York: Springer.

- Talbot, J. B. (2000). Visual and auditory transient sensitivity determines word decoding skills. *Proceedings of the Natural Academy of Sciences, 97*.
- Troia, G. A. (2002). Teaching writing strategies to children with disabilities: Setting generalization as the goal. *Exceptionality, 10*.
- Troia, G. A. (2006). Writing instruction for students with learning disabilities. Στο C. A. MacArthur, S. Graham, & J. Fitzgerald (Επιμ.), *Handbook of Writing research* (σσ. 324-336). N.Y: The Guilford Press.
- Troia, G. A., & Graham, S. (2003). Effective writing instruction across the grades: What every educational consultant should know. *Journal of Educational and Psychological Consultation, 14*(1).
- Troia, G. A., & Graham, S. (2002). The effectiveness of a highly explicit, teacher-directed strategy instruction routine: Changing the writing performance of students with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities, 35*(4).
- Ullman, M. T., & Pierpoint, E. I. (2005). Specific Language Impairment is not Specific to Language: the Procedural Deficit Hypothesis. *Cortex, 41*(3).
- Ullman, M. T., & Pierpont, E. I. (2005). Specific Language Impairment is not Specific to Language: the Procedural Deficit Hypothesis. *Cortex, 41*(3), σσ. 399-433.
- Waldron, N. L., & McLeskey, J. (2000). *Preventing academic failure*. Bethesda.
- Webster, R., & Shevell, M. (2004). Neurobiology of Specific Language Impairment. *Journal of Child Neurology, 19*(7).
- Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a Self-Regulated Learner. *Theory into Practice, 41*(2).
- Αϊδίνης, Α. (2012). *Γραμματισμός στην πρώτη σχολική ηλικία. Μια ψυχογλωσσική προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Αναγνωστόπουλος, Δ., & Σίνη, Α. (2005). *Διαταραχές σχολικής μάθησης και Ψυχοπαθολογία*. Αθήνα: Βήτα.
- Αναστασίου, Δ. (1998). *Δυσλεξία: Θεωρία και Έρευνα. Όψεις Πρακτικής*. Αθήνα: ΑΤΡΑΠΟΣ.
- Βαρσαμίδου, Δ., & Σπαντιδάκης, Γ. (2015). *Διδασκαλία και Μάθηση Του Γραπτού Λόγου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Βλασσοπούλου, Μ., & Αναγνωστόπουλος, Δ. (2012). "Ειδική αναπτυξιακή διαταραχή του λόγου και της ομιλίας στην ενήλικη ζωή". *Ψυχιατρική*.
- Γεωργακοπούλου, Α., & Γούτσος, Δ. (1999). *Κείμενο και Επικοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Δημητροπούλου, Π., Τουλούπη, Ν., & Μπακοπούλου, Α. (2011). Κοινωνική και Συναισθηματική Αγωγή Στο Σχολείο -Προγράμματα Για Την Προαγωγή Της Ψυχικής Υγείας & Μάθησης Στη Σχολική Κοινότητα. Στο Χ. Γ. Χατζηχρήστου (Επιμ.), *Δεξιότητες Μελέτης* (Τόμ. 11). Αθήνα: ΤΥΠΩΘΗΤΩ-ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ.
- Ιορδανίδου, Α., & Χατζηλουκά-Μαυρή, Ε. (2007). *Μαθαίνω να γράφω κείμενα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κάκουρος, Ε., & Μανιαδάκη, Κ. (2003). *Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες: Διαχείριση και Τρόποι Παρέμβασης*. Αθήνα: Υπουργείο Παιδείας Και Θρησκευμάτων -Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης.
- Κολλιιάδης, Ε. (2002). *Γνωστική ψυχολογία, γνωστική νευροεπιστήμη και εκπαιδευτική πράξη*. Αθήνα : Αυτοέκδοση.
- Κόμης, Β. (2004). *Εισαγωγή στις εφαρμογές των Τ.Π.Ε στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών.
- Κωσταρίδου-Ευκλείδη, Α. (2005). *Μεταγνωστικές Διαδικασίες και Αυτο-ρύθμιση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Α. (2010). *Δυσκολίες Μάθησης. Ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση* (6η Έκδοση εκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2001). *Η σχολική Τάξη-Κειμενοκεντρική Προσέγγιση του Γραπτού Λόγου* (Τόμ. Β'). Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Μαυρομάτη, Δ. (1995). *Η κατάρτιση του προγράμματος της αντιμετώπισης της δυσλεξίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μιχελιογιάννης, Ι., & Τζενάκη, Μ. (2000). *Μαθησιακές Δυσκολίες*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μπότσας, Γ. (2007). *Μεταγνωστικές διεργασίες στην αναγνωστική κατανόηση παιδιών με και χωρίς αναγνωστικές δυσκολίες: "Μεταγνώσκουν", κίνητρα και συναισθήματα που εμπλέκονται*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Μπότσας, Γ., & Παντελιάδου, Σ. (2007). *Μαθησιακές δυσκολίες. Βασικές έννοιες και χαρακτηριστικά*. Βόλος: Γράφημα.
- Παντελιάδου, Σ. (2011). *Μαθησιακές Δυσκολίες και Εκπαιδευτική Πράξη. Τι και Γιατί*. Αθήνα: Πεδίο.
- Παντελιάδου, Σ. (2000). *Μαθησιακές Δυσκολίες και Εκπαιδευτική Πράξη*. Αθήνα.
- Παντελιάδου, Σ. (2000). *Μαθησιακές Δυσκολίες και εκπαιδευτική Πράξη. Τι και Γιατί*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Παντελιάδου, Σ., Πατσιοδήμου, Α., & Μπότσας, Γ. (2004). *Οι Μαθησιακές Δυσκολίες στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας -Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής.
- Παπαδάτος, Γ., & Μπαστέα, Α. (2011). *Θέματα Μαθησιακών Δυσκολιών και Δυσλεξίας*. Αθήνα: Σμυρνιωτάκης.
- Παπαδάτος, Γ. (2005). *Θέματα Μαθησιακών Δυσκολιών και Δυσλεξίας*. Αθήνα: ΑΘΗΝΑ.
- Παυλίδης, Γ. Θ. (2000). "Δυσλεξία-Μαθησιακές Δυσκολίες". Στο Μ. Βάμβουκα, & Α. Πεδιαδίτη, *Δύσκολες Μορφές Συμπεριφοράς στη Σχολική Τάξη*. Ρέθυμνο.
- Πολυχρόνη, Φ. (2011). *Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες*. Αθήνα: Πεδίο.
- Πολυχρόνη, Φ., Χατζηχρήστου, Χ., & Μπίμπου. (2006). *Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες,δυσλεξία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Πολυχρονοπούλου, Σ. (1999). *Η εκπαιδευτική και κοινωνική πολιτική του Υπουργείου Παιδείας για την παροχή υπηρεσιών ειδικής αγωγής σε παιδιά με ειδικές ανάγκες .Προτάσεις για την εφαρμογή της σχολικής ενσωμάτωσης*. Νέα Παιδεία.
- Πολυχρονοπούλου, Σ. (2012). *Παιδιά και Έφηβοι με Ειδικές Ανάγκες και Δυνατότητες*. Αθήνα: Διάδραση.
- Πόρποδας, Κ. (2003). *Διαγνωστική Αξιολόγησηκαι αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών στο δημοτικό σχολείο*. Πάτρα: Εργαστήριο Γνωστικής Ανάλυσης της Μαθησης,Γλώσσας και Δυσλεξίας.
- Πόρποδας, Κ. (2003). *Η Μάθηση και οι δυσκολίες της .Γνωστική Προσέγγιση*. Πάτρα: Αυτοέκδοση.
- Πόρποδας, Κ. Δ. (1997). *Δυσλεξία:Η Ειδική Διαταραχή στη μάθηση του Γραπτού Λόγου*. Αθήνα: Μορφωτική.
- Σαλβαράς, Γ. Κ. (2019). *Διδασκαλία παιδιών με ειδικές ανάγκες στο συνηθισμένο σχολείο*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Σπαντιδάκης, Ι. (2004). *Προβλήματα Παραγωγής Γραπτού Λόγου των Παιδιών του Δημοτικού Σχολείου:Διάγνωση,Αξιολόγηση,Αντιμετώπιση*. . Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Σπαντιδάκης, Ι. (2010). *Κοινωνιο-γνωσιακά πολυμεσικά περιβάλλοντα μάθησηςπαραγωγής γραπτού λόγου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Στασινός, Δ. (2001). *Δυσλεξίακαι σχολείο:εμπειρία ενός αιώνα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τζιβινίκου, Σ. (2015). *Μαθησιακές δυσκολίες -διδακτικές παρεμβάσεις*. Αθήνα: Κάλλιπος.

- Τζουριάδου, ..., & Αναγνωστοπούλου, Ε. (2011). *Παιδαγωγικά Προγράμματα για παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες*. Θεσσαλονίκη: Προμηθεύς.
- Τζουριάδου, Μ. (2008). *Προσαρμογές Αναλυτικών Προγραμμάτων για Μαθητές με Μαθησιακές Δυσκολίες*. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων -Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Τζουριάδου, Μ., & Μαρκοβίτης, Μ. (1991). *Μαθησιακές Δυσκολίες . Θεωρία και Πράξη*. Θεσσαλονίκη: Προμηθεύς.
- Τρίγκα-Μερτικά, Ε. (2010). *Μαθησιακές δυσκολίες Γενικές και Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες - Δυσλεξία*. Γρηγόρη.
- Τσιάντης, Γ. (2001). *Εισαγωγή στην Παιδοψυχιατρική*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Τσιμπλή, Ι., Περιστέρη, Ε., & Ανδρέου, Μ. (2013). Μελέτη της παραγωγής κλιτικών αντωνυμιών σε μονόγλωσσα και δίγλωσσα παιδιά. *Ψυχολογία*, 20(3).
- Τσοβίλη, Θ. (2003). *Δυσλεξία και άγχος: Μια σχέση ζωής; Το άγχος των δυσλελικών εφήβων και ο ρόλος και του φιλόλογου καθηγητή*. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα .
- ΦΕΚ199/02-10-2008. (χ.χ.). *Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, άρθρο 3*.
- Χαραλαμπίκης, Χ. (1994). *Γλωσσική και Λογοτεχνική Κριτική* . Αθήνα: Χριστάκης.
- Χατζηχρήστου, Χ. Γ. (2011). *Κοινωνική και συναισθηματική αγωγή στο σχολείο. Προγράμματα για την προαγωγή της ψυχικής υγείας & μάθησης στη σχολική κοινότητα*. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος δαρδανός.